

Fokusering og samarbejde – om Danmarks Biblioteksskoles uddannelser

Af Leif Lørring

Danmarks Biblioteksskole har et stærkt udgangspunkt for den fremtidige udvikling, men samtidig opleves i disse år en markant og stærkt stigende konkurrence fra andre højere uddannelsesinstitutioner i både ind- og udland

Leif Lørring
Rektor DB
leif@db.dk

Indledning

I et interview Bibliotekspressen nr. 20, 2005 reflekterer Michael Cotta-Schönberg over forskningsbibliotekernes fremtidige medarbejdere og deres kompetencer. Michael Cotta-Schönberg peger på, at forskningsbibliotekernes bibliotekargruppe som helhed lider af et "fag-fagligt" underskud og at bibliotekargruppen "i universitetsbibliotekssektoren fokuserer så eksklusivt på de bibliotekariske kompetencer". Michael Cotta-Schönberg ser fx gerne, at fagreferenten har en tværfaglig kompetence, "for eksempel en bachelor kombineret med en biblioteks- og verbygning". Han ser gerne en biblioteksmedarbejder, "der er i brændpunktet mellem universitet og biblioteket. Som ikke sidder i et elfenbenstårn, men er ude i de faglige miljøer og yder god service".

I en anden artikel i Bibliotekspressen nr. 3, 2005 giver Michael Cotta-Schönberg udtryk for, at det er sandsynligt, "at forskningsbibliotekerne i langt højere grad vil prioritere at ansætte medarbejdere, som er højtuddannede og har de rigtige personlige egenskaber, uanset uddannelsesbaggrund. Cand.scient.bibl.'er med den rigtige, udadvendte profil vil have en god chance, mens mellemlangt uddannede bibliotekarer får det svært."

Det er tankevækkende, at meget af det, som Michael Cotta-Schönberg efterspørger og ser som mangler ved biblioteksskolens uddannelser – og måske også ved andre uddannelser, rent faktisk har været muligt i nogle år og fungerer dagligt på Danmarks Biblioteksskole (DB). Derfor er jeg glad for her at få mulighed for at gøre rede for den overordnede uddannelses-tænkning på Danmarks Biblioteksskole.

Det er vigtigt indledningsvis at pointere, at Danmarks Biblioteksskole ligesom mange andre højere uddannelsesinstitutioner for længe

siden ophørte med at opfatte sig som en isoleret ø, men netop har set og ser sig selv som én institution, der med sine særlige kompetenceområder indgår i et samspil og samarbejde med øvrige højere nationale og internationale uddannelsesinstitutioner. Dette fremgår bl.a. af skolen resultatkontrakt med Kulturministeren gældende for perioden 2003-2006, herunder den omverdensanalyse, der ligger bag kontrakten, og som kan læses på skolens hjemmeside: www.db.dk/generelinfo/Omverdens-%20og%20situationsanalyse_april2003.pdf.

Biblioteksskolen i uddannelsessystemet – Selective excellence

I resultatkontraktens omverdensanalyse står, at det må forekomme ret klart, at Danmarks Biblioteksskoles tidligere monopollignende status ikke længere kan opretholdes. Vi ser i disse år såvel på andre højere uddannelsesinstitutioner som i erhvervslivet mange forskellige tiltag, der indholdsmæssigt arbejder sig ind mod biblioteksskolens klassiske fagområder, dog uden at have biblioteks- og informationsvidenskabens mangeårige udviklingsmæssige baggrund. Danmarks Biblioteksskole har et stærkt udgangspunkt for den fremtidige udvikling, men samtidig opleves i disse år en markant og stærkt stigende konkurrence fra andre højere uddannelsesinstitutioner i både ind- og udland. For at kunne agere i denne skærpede konkurrencesituation samtidig med intensivering af eksterne samarbejder, har Danmarks Biblioteksskole valgt at tage udgangspunkt i en *selective excellence* strategi, dvs. koncentrere indsatsen om skolens kerneaktiviteter og deres kvalitetsudvikling samt yderligere styrke skolens nationale og internationale eksterne samarbejder (ABM- og andre offentlige institutioner, erhvervsliv, uddannelses- og forskningsinstitutioner i ind- og udland).

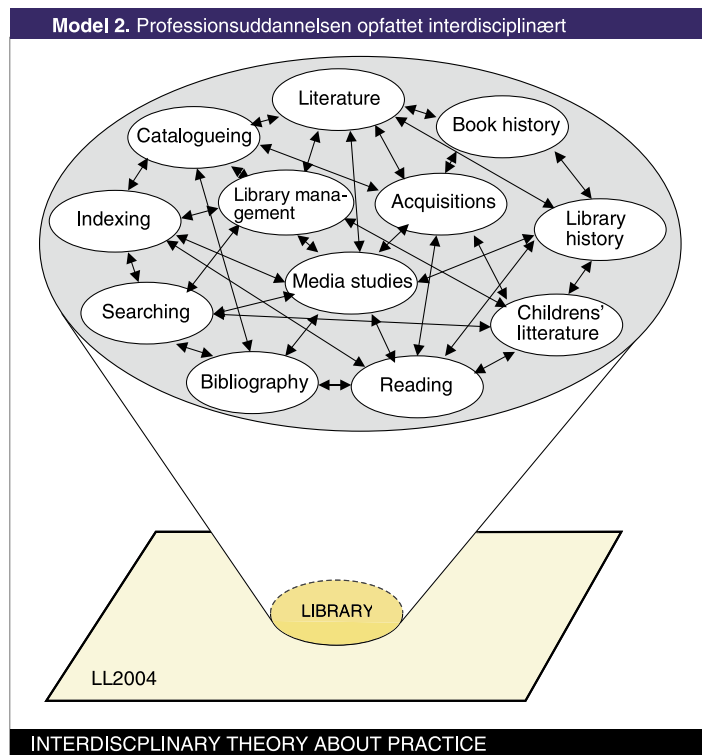
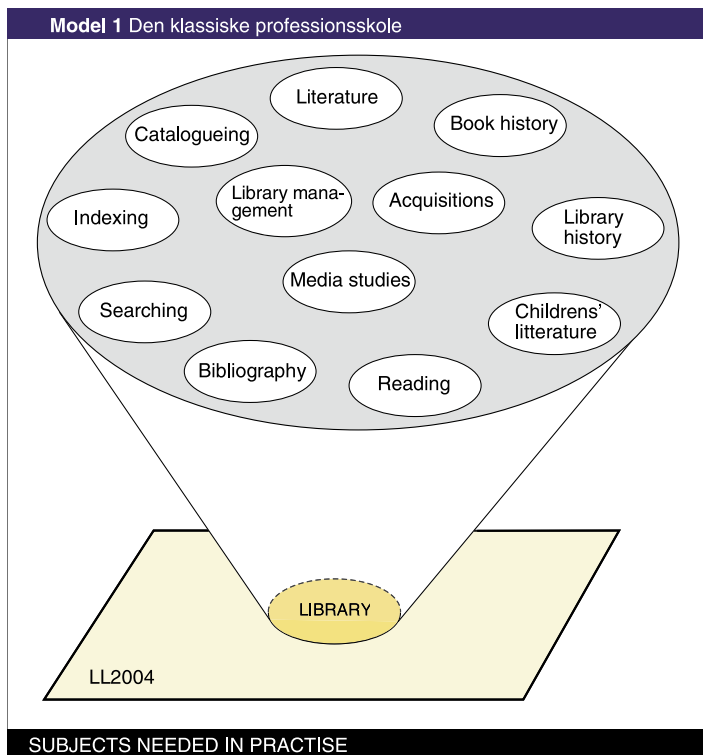
Realiseringen af en *selective excellence* strategi afspejles i de grundlæggende forandringer, som biblioteksskolen har været igennem efter vedtagelsen af en ny lov i 1998, der medførte store forandringer af skolens organisation, struktur, uddannelser og forskning under overskriften: Omstilling fra professions-skole til højere uddannelsesinstitution.

Hostående figurer illustrerer som modeller denne udvikling på det indholdsmæssige plan.

Model 1 illustrerer den tidligere professions-skole, hvor de studerende præsenteres for en række forskellige og adskilte, men ligeværdige fagområder. De fagområder, der undervises i kan direkte afledes af behov i den praktiske biblioteksverden. Bemærk, at det er en model og at de nævnte fagområder alene er eksempler og altså ikke præcist refererer til DBs tidligere fagområder. Pointen er, at mens undervisernes identitet er forskellige og knytter sig til deres forskellige faglige baggrunde, er forventningen, at de studerendes professionsidentitet skabes gennem integrationen af fagområderne i anvendelsessituationen, når de færdige dimittender kommer ud i praksis. Modellen kan i meget kort form illustrere den uddannelsesmæssige tænkning, der for længe siden karakteriserede Danmarks Biblioteksskole.

Model 2 illustrerer en faglig-pædagogisk opfattelse og uddannelsesorganisation, hvor integrationen mellem skolens forskellige fagområder og de studerendes professionsidentitet forsøges etableret allerede i skolens undervisning.

Denne didaktiske tænkning præger en række uddannelser rundt om i bl.a. Europa. Pointen er her, at uddannelsernes indhold fortsat meget direkte kan afledes af behov i den praktiske biblioteksverden, men at professionsidentitetens integration af de forskellige fagområder

gøres til undervisningens genstand og styrker samarbejdet mellem lærerne i uddannelsen.

Model 3 illustrerer den akademiske uddannelse med kerneområdet vidensorganisation og søgning (information retrieval). Skolen kan fortsat opfattes som en professionsorienteret skole, men til forskel fra professions-skolerne i model 1 og model 2 har alle faglige områder en orientering mod et fælles fokus. Dette skal forstås på den måde, at de forskellige faglige områder hele tiden ses som indhold med vidensorganisation og informationsformidling som det overordnede sigte og fælles fokus. Der undervises mindre fag-fagligt i fx kunst for kunstens egen skyld, derimod i kunst som grundlag for søgning og formidling af kunst i biblioteker og uddannelser.

Skolens uddannelser og faglige udvikling er forskningsbaserede. Inden for kerneområdet foregår typisk grundforskning, mens anvendt forskning med forskellige videnskabelige forskningstraditioner indenfor naturvidenskab, humaniora eller samfundsvidenskab er fremherskende i skolens forskning uden for kernefeltet.

Bemærk, at det overvejende er kompetencer inden for kerneområdet, hvor det private erhvervsliv og offentlige organisationer, herunder museer og arkiver uden for biblioteksverden, har deres interesse. DBs *selective excellence*

strategi bygger på den didaktiske tænkning bag model 3. Ved at præge uddannelserne og skolens udvikling af tænkningen i model 3 styrkes de studerende analytiske, kritiske og kreative kompetencer.

På det nationale plan har denne *selective excellence* strategi medført, at skolen er gået aktivt ind i samarbejder med andre højere uddannelsesinstitutioner for at give de studerende mulighed for at supplere deres uddannelse med netop de fagligheder, andre institutioner har som deres særlige styrker. På tilsvarende vis gives andre uddannelsers studerende mulighed for at kvalificere deres faglighed med elementer af biblioteksskolens kernekompetencer. I studieordningen for kandidatstudiet er således direkte indbygget muligheden for, at DBs studerende kan tage et semestermodul andetsteds.

Og det er rent faktisk en ordning, der udnyttes af såvel biblioteksskolens studerende som af de andre uddannelsers studerende. Fx ser vi, at et ikke ringe antal, men dog klart et mindretal, af biblioteksskolens bachelorer fortsætter på en kandidatuddannelse på en anden institution som fx KU, RUC, IT-Universitet, Syddansk Universitet, Danmarks Pædagogiske Universitet eller Lunds Universitet.

Og på tilsvarende vis ser vi bachelorer fra andre uddannelser, der fortsætter med en

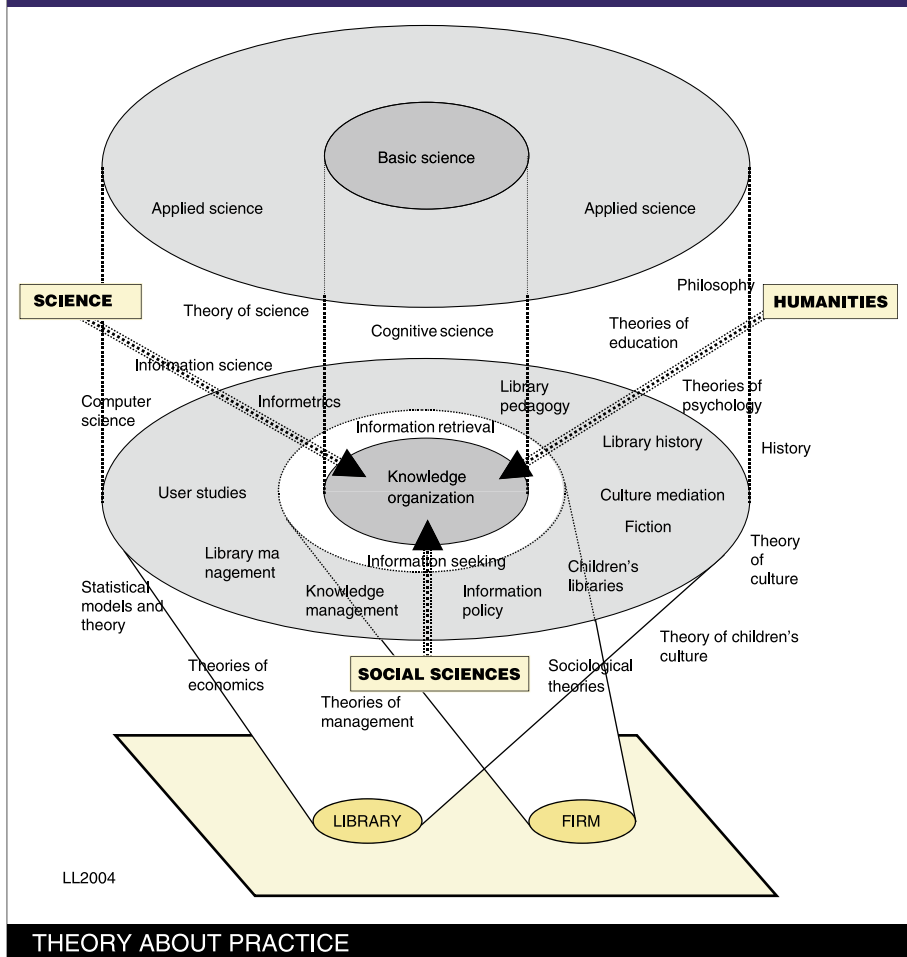
kandidatuddannelse på DB eller som supplerer deres uddannelse typisk med relevante semesterkurser på DB.

Alt dette ligger i forlængelse af tænkningen bag Bologna-deklarationens intension om fleksibilitet i uddannelserne og ikke mindst bag samarbejdet i Øresundsuniversitetet, der nu har eksisteret snart i en halv snes år. Øresundssamarbejdet er naturligvis fortsat under udvikling og er endnu langt fra fuldt udfoldet, men det kommer. Det er en stærk tænkning og konstruktion, der i de kommende år vil vise sin styrke i såvel den europæiske som den bredere internationale konkurrence. DB har fra starten arbejdet meget aktivt i denne proces og er gået positivt ind i etableringen af sådanne samarbejdsmuligheder.

DBs udgangspunktet for sådanne samarbejder er gensidighed og ligeværdighed. Tænkningen bag dette strategiske syn er med en let omskrivning af noget, SFs tidligere formand Gert Pedersen engang skrev, at det af institutions-egoistiske grunde kan betale sig at være social – ikke mindst på det lange sigt.

Biblioteksskolen er verdens største og formentlig mest kendte af sin art. Selvom skolen nationalt set er en lille og specialiseret højere uddannelsesinstitution er den altså ualmindelig kendt og søgt af universiteter fra hele verden.

Model 3. Den akademiske uddannelse med kernefelter

Tripple Helix

En anden side af Øresundssamarbejdet er universiteternes bevidste åbning mod andre sider af den offentlige sektor og det private erhvervsliv. I biblioteksskolens tilfælde drejer det sig om statslige eller kommunale samarbejder med hele ABM-sektoren, Biblioteksstyrelsen, Kulturarvsstyrelsen, andre offentlige organisationer med fx fokus på digital forvaltning, og forskellige sider af det private erhvervsliv. Denne treklang mellem højere uddannelsesinstitutioner, offentlige og private organisationer, gives ofte betegnelsen tripple helix og er bl.a. nævnt af lektor Michael Kristiansson i artiklen om modus 2 videnproduktion i DF Revy nr. 2, 2006.

Nogle af biblioteksskolens samfinansierede ph.d.-stipendier i de senere år er udsprunget af denne form for tripple helix samarbejder. De er kendetegnet ved at takle teoretisk vanskelige praksisproblemer samtidig med, at de kvalificerer skolen teoretisk inden for biblioteks- og informationsvidenskabens kerneområder. Her er der reelt tale om synergieffekter, hvor begge

parter lærer og kvalificeres til et niveau, der rækker ud over, hvad hver institution ville kunne hver for sig.

Noget, der adskiller biblioteksskolen fra andre højere uddannelsesinstitutioner både nationalt og internationalt, er skolens meget tætte relation til den danske biblioteks- og informationsvidenskabelige praksisverden. Således har skolens kursus- og konsulentafdeling årligt omkring 5.000 kursister, svarende til det samlede antal medlemmer af bibliotekarforbundet.

Biblioteksskolen i det internationale uddannelsesmiljø

Biblioteksskolen er verdens største og formentlig mest kendte af sin art. Selvom skolen nationalt set er en lille og specialiseret højere uddannelsesinstitution, er den altså ualmindelig kendt og søgt af universiteter fra hele verden. Det gør, at højere uddannelsesinstitutioner fra Europa, Afrika, Asien, Nord- og Sydamerika og Stillehavsområdet kender og betragter DB som et af de globale fyrtårne inden for

biblioteks- og informationsvidenskab. Derfor har skolen en såvel forsknings- som uddannelsesmæssig meget stor og bred international kontaktflade.

Skolen har bilaterale uddannelsessamarbejder med mellem 20 og 25 europæiske institutioner. Uden for Europa er der fx cirkulerende undervisning i samarbejde med Øresundsuniversitetets amerikanske samarbejdspartner i North Carolina og et universitet i Singapore. DB har en engelsksproget kandidatuddannelse med studerende fra USA, Europa, Afrika og Asien, som udover at give et godt uddannelses-tilbud til udlændinge giver danske studerende bedre mulighed for at blive internationalt orienteret i faget.

Jeg er ikke i tvivl om, at vi på biblioteksskolen kan gøre uddannelserne bedre og producere dimittender, der bedre matcher behov i forskningsbibliotekerne, men set internationalt, står skolen meget stærkt i sammenligning med uddannelserne på de bedste europæiske og amerikanske universiteter.

Forskningsbibliotekerne og Danmarks Biblioteksskole

Det er åbenbart for enhver, at der igennem de senere år er sket store forandringer på forskningsbibliotekerne. Den teknologiske udvikling er gået stærkt og forskningsbibliotekerne er ikke mindst blevet en mere integreret del af deres moderinstitutioners uddannelses- og forskningsaktiviteter. Lige så klart er det, at samlingsopbygning og hvad dermed følger har fået en mindre betydende rolle. Og der er kommet langt større fokus på universiteternes forskningsformidlings- og undervisningsprocesser.

På DB har disse udviklingstendenser naturligvis sat sine spor og reflekteres bl.a. i ny teoretisk udvikling og i nye grundforståelser inden for vidensorganisation og informationsformidlingsteori. Der er sat øget fokus på bibliotekaren som mediator og formidler som et direkte led i uddannelsesbibliotekers nye rolle. Alt sammen i god overensstemmelse med og i forlængelse af DBs styrkede fokusering mod den indholdsmæssige kerne.

Jeg er ikke i tvivl om, at der, når min generation nu for alvor begynder at forlade bibliotekerne, vil og bør ske ansættelser af personale med flere forskellige kompetencer på forskningsbibliotekerne, herunder personer, der ikke har deres hoveduddannelse på DB, på samme måde, som den bibliotekariske tænkning i stigende grad breder sig ud over mange beskæf-

Arbejdsdelingens og specialiseringens fordele kommer jo først for dagen, når forskellighederne kombineres igennem samarbejde

Noget, der adskiller biblioteksskolen fra andre højere uddannelsesinstitutioner både nationalt og internationalt, er skolens meget tætte relation til den danske biblioteks- og informationsvidenskabelige praksisverden.

tigelsesfelter, hvor der hidtil ikke har været bibliotekarer. Men i min forståelse betyder det ikke, at biblioteksskolen skal kaste sig over en række felter, hvor andre uddannelser har deres styrke som fx inden for de "fag-faglige" områder. Men det gør naturligvis, at biblioteksskolen, trippel helix og selective excellence tænkningen tro, skal styrke sig inden for sine kernefelter under øget samarbejde med andre højere uddannelsesinstitutioner og i et tættere samspil med praksisverden. Uden at det skal lyde som en floskel, kan man vel sige, at i vidensamfundet må større dele af praksisverdens udvikling forskningsbaseres. Heri ligger vel en del af forskellen mellem vidensamfund og industrisamfund og erkendelsen af trippel helix tænkningens nødvendighed. Arbejdsdelingens og specialiseringens fordele kommer jo først for dagen, når forskellighederne kombineres igennem samarbejde.

DBs uddannelser og mulige behov i forskningsbibliotekerne

I hovedtrækkene er DBs uddannelser bygget op sådan, at ca. halvdelen af hvert uddannelsesforløb er obligatorisk og indeholder opbygning af fælles stof inden for kernefelterne. Skolen finder det vigtigt, at der mellem medarbejdere i bibliotekerne, nationalt og internationalt, etableres i det mindste en vis grad af fælles forståelser og fælles begrebsverden.

Den anden halvdel af studierne indeholder valgmuligheder og specialer etc., der gør, at den enkelte studerende kan profilere eller tone sin uddannelse efter egne behov og styrkesider og mulige fremtidige beskæftigelsesområder.

Denne fleksibilitet gør det muligt for såvel bibliotekarer som kandidater at styrke deres kvalifikationer inden for særlige områder som fx nogle af de specielle behov, forskningsbibliotekerne kunne finde særligt relevante. Det kunne fx være inden for fag-faglige områder som et led i vidensorganisation undervisning/formidling, systemdesign eller IT.

Og som nævnt er mulighederne for at kombinere en bachelorgrad (eller en kandidatgrad, hvilket også er set) ude fra med en kandidatgrad på biblioteksskolen til stede på samme måde, som bachelorer fra biblioteksskolen tager en kandidatgrad på andre højere uddannelsesinstitutioner. Systemet er altså meget fleksibelt.

Men man kan ikke komme uden om, at der kan opstå et problem, når et forskningsbibliotek ønsker at ansætte en person med dybe faglige kompetencer inden for et relativt snævert område. Sådan et job opslås typisk meget sjældent, måske en gang hvert 25. år – måske aldrig. I sådanne tilfælde forekommer det hensigtsmæssigt at ansætte en fagperson på bachelorniveau eller derover og efterfølgende kombinere denne baggrund med en masterud-

dannelse (godt 2 år på deltid) i biblioteks- og informationsvidenskab. Det er bl.a. sådanne problemstillinger, biblioteksskolens masteruddannelse er skabt for at løse.

Erfaringerne – og evalueringerne – viser, at masteruddannelsen giver et meget reelt løft til gavn for såvel biblioteket som medarbejderen.

Litteratur

Lørring, Leif (2004). Behind the curriculum of library and information studies. Models for didactical curriculum reflections. World Library and Information Congress: 70th IFLA General Conference and Council 22-27 August 2004 Buenos Aires, Argentina. <http://www.ifla.org/IV/ifla70/papers/064e-Lorring.pdf>

European Curriculum Reflections on Library and Information Science Education. Ed. by L. Kajberg & L. Lørring. Copenhagen 2005: Royal School of Library and Information Science. Available: <http://biblis.db.dk/uhbin/hyperion.exe/db.leikaj05>

Videnteor, professionsuddannelse og professionsforskning / redigeret af Niels Buur Hansen og Jørgen Gleeurup ; bidragydere: Steen Wackerhausen ... [et al.]. - Odense : Syddansk Universitetsforlag, 2004. - 291 sider.

Kristiansson, Michael (2006). Modus 2 videnproduktion. DF Revy 29. årgang nr. 2, februar 2006, s. 18 – 21.

På det nationale plan har denne selective excellence strategi medført, at skolen er gået aktivt ind i samarbejder med andre højere uddannelsesinstitutioner for at give studerende mulighed for at supplere deres uddannelse med netop de fagligheder, andre institutioner har som deres særlige styrker.